

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2018|070 VAN 26 SEPTEMBER 2018

OVER DE VOORLOPIGE GEHELE OPHEFFING VAN DE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN GRAFKAPEL DE KALVAER, GELEGEN GENTWEG TE HERZELE, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 30 AUGUSTUS 2018

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 26 september 2018 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 30 augustus 2018 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de voorlopige gehele opheffing van de bescherming als monument van grafkapel De Kalvaer te Herzele. De VCOE spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de opheffing van de bescherming met name (a) het ministeriële besluit tot voorlopige opheffing van de bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het inhoudelijk dossier.
2. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige gehele opheffing vast van het ministerieel besluit van 4 oktober 1996 houdende de bescherming van grafkapel De Kalvaer in Herzele. De opheffing van de bescherming steunt op artikel 6.2.1, 1° van het Onroerenderfgoeddecreet: *“de erfgoedwaarden van het beschermde goed zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan”*.

De inleidende bepalingen van het opheffingsbesluit stellen dat de historische en de volkskundige waarde onherstelbaar zijn aangetast en verloren zijn gegaan doordat de erfgoedkenmerken en -elementen niet meer afleesbaar of herkenbaar zijn. Er wordt aangegeven dat het feitelijk herstel van de erfgoedwaarden onmogelijk is omdat er onvoldoende erfgoedelementen en -kenmerken in een aanvaardbare bouwfysische toestand bewaard bleven. Een reconstructie van de materialiteit door hergebruik van bewaard gebleven onderdelen met toevoeging van nieuwe materialen zou slechts een benaderende reproductie van de oorspronkelijke kapel opleveren en evenmin tot herstel van de erfgoedwaarden leiden.

3. De commissie erkent de huidige slechte staat van het monument. De vervallen toestand van de grafkapel blijkt duidelijk uit de fotoregistratie. Anderzijds stelt de commissie vast dat de grafkapel een lange en complexe voorgeschiedenis kent. De commissie meent dat deze moet worden meegenomen in de motivering voor de opheffing van de bescherming. Dit is volgens de commissie evenwel onvoldoende het geval:

- a) Ten eerste blijkt uit de historiek van het beschermings- en beheersdossier dat de huidige staat van de kapel het gevolg is van jarenlange verwaarlozing door de gemeente. De gemeente kreeg nochtans meerdere aanmaningen tot dringende instandhoudings- en herstellingswerken. Bovendien werd in maart 2009 een onderhoudspremie toegekend met een gunstpercentage van 80%. Toch diende de gemeente slechts enkele maanden later al een aanvraag in tot opheffing van de bescherming. Gelet op het negatief advies van de KCML werd aan deze vraag geen gevolg gegeven. Ook nadien heeft de gemeente nagelaten de nodige instandhoudingswerken uit te voeren en werden diverse processen-verbaal en een herstellvordering opgesteld.

Een opheffing is evenwel niet mogelijk wanneer het verlies aan erfgoedwaarden kan worden toegeschreven aan de zakelijkrechthouder(s) of gebruiker(s) van het goed sinds

de voorlopige bescherming. De wijzigings- en opheffingsprocedure is voorzien voor gevallen waar het gaat om een ernstige (onvrijwillige) aantasting van de erfgoedwaarden, zoals na een calamiteit (brand, natuurramp enzovoort). De Memorie van Toelichting bij het Onroerenderfgoeddecreet stelt heel duidelijk : *“In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud door de (huidige of vorige) zakelijkrechthouder of beheerder aanleiding geven tot een wijziging of gehele of gedeeltelijke opheffing van de bescherming.”*¹

- b) Ten tweede blijkt uit het inhoudelijk dossier dat in 2013 nog een stappenplan werd uitgewerkt in functie van een eigenlijk herstel van het monument. Ook na vaststelling van de snelle achteruitgang van het goed werd in 2017 nog herstellvordering ingeleid waarin de uitvoering van voorlopige instandhoudingswerken en het feitelijk herstel in de originele staat werden vooropgesteld. De commissie meent dat het inhoudelijk dossier niet aantoot in hoeverre de erfgoedwaarden meer teloor zijn gegaan dan enkele jaren terug, toen een herstel in de oorspronkelijke staat wel nog tot de mogelijkheden behoorde. Bovendien kan uit het dossier onvoldoende worden afgeleid of herstel, reconstructie en compensatie werden overwogen en waarom deze herstellvormen niet zouden voldoen. Dit dient verder gemotiveerd te worden. Een loutere verwijzing naar het methodologisch kader (artikel 11.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet) is daarvoor onvoldoende.

Dat nu toch word ingestemd met een opheffing van de bescherming lijkt ingegeven door het blijvend stilzitten van de gemeente en de uiteindelijke keuze voor de schadevergoeding als herstellvordering. De commissie benadrukt dat een schadevergoeding niet mag worden opgelegd om de enkele reden dat dit voordeliger uitvalt voor de overtreder dan een herstel in de vorige staat of een combinatie van herstel en schadevergoeding. De rechter zal bij de beoordeling van de redelijkheid van de herstellvordering een afweging maken tussen de meerwaarde voor het beschermde onroerend erfgoed en de last voor de eigenaar. Dit betekent dat moet worden nagegaan of geen andere herstellmaatregel noodzakelijk is, onder meer op grond van de aard van de overtreding, de omgeving en de aantasting van het onroerend erfgoed en het voordeel dat voor het onroerend erfgoed ontstaat door de gevorderde maatregel tegenover de last die daaruit voor de overtreder voortvloeit.

4. Artikel 2 van het opheffingsbesluit verwijst naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie van het betrokken goed. Het inhoudelijk dossier geeft aan dat de kapel doorheen de tijd verschillende malen geregistreerd werd, waardoor het onnodig is om dit naar aanleiding van de opheffing opnieuw te doen. Er wordt ook geen verplichting tot behoud of opslag van individuele erfgoedelementen in een onroerenderfgoeddepot voorzien.

De commissie merkt op dat het op basis van voorliggend dossier onvoldoende duidelijk is in welke mate en op welke manier het monument in het verleden werd geregistreerd. De restauratievoorstellen, het beheersplan en het inspectieverslag (standszekeheidsnota) waarnaar verwezen wordt, maken geen deel uit van het dossier. De commissie kan de keuze voor niet-registratie dan ook niet zomaar ondersteunen.

---

¹ Parl. St. VI. Parl. 2012-13, nr. 1901/1, pag. 60-61: <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1038003>

5. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een ongunstig advies voor de voorlopige gehele opheffing van de bescherming van grafkapel De Kalvaer, zoals opgenomen in het ministerieel besluit van 4 oktober 1996.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt

Voorzitter